

PARADOKS Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi
PARADOKS Economics, Sociology and Policy Journal

*Meslek Yüksekokullarında Sektörel İşbirliğinin Önemi ve
Turizm Otelcilik Programları Üzerine Bir Çalışma*

*The Importance of Sectoral Collaboration for Vocational
Schools and a Study on Tourism and Hotel Management
Programs*

Yrd.Doç.Dr. Emel CAN
Çanakkale On sekiz Mart Üniversitesi,
Ezine MYO

Nahide Övgü DEMİRAL
Çanakkale On sekiz Mart Üniversitesi,
Ezine MYO

© 2005 - 2015

PARADOKS Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi

PARADOKS Economics, Sociology and Policy Journal

Mayıs/May 2015, Cilt/Vol: 11, Sayı/Num: Özel Sayı 1 /Special Issue 1

ISSN: 1305-7979

Editör/Editor-in-Chief

Doç.Dr.Sema AY

Editör Yardımcıları/Co-Editors

Doç.Dr.Elif KARAKURT TOSUN

Dr.Hilal YILDIRIR KESER

Uygulama/Design

Dr.Yusuf Budak

Tarandığımız Indexler /Indexes

Dergide yayınlanan yazılardaki görüşler ve bu konudaki sorumluluk yazarlarına aittir. Yayınlanan eserlerde yer alan tüm içerik kaynak gösterilmeden kullanılamaz.

All the opinions written in articles are under responsibilities of the authors.

None of the contents published cannot be used without being cited.

Yayın ve Danışma Kurulu / Publishing and Advisory Committee

Prof.Dr.Veyssel BOZKURT (İstanbul Üniversitesi)

Prof.Dr.Recai ÇINAR (Gazi Üniversitesi)

Prof.Dr.R.Cengiz DERDİMAN (Uludağ Üniversitesi)

Prof.Dr.Zeynel DİNLER (Uludağ Üniversitesi)

Doç.Dr.Aşkın KESER (Uludağ Üniversitesi)

Yrd.Doç.Dr.Emine KOBAN (Beykoz Lojistik Meslek Yüksek Okulu)

Yrd.Doç.Dr.Ferhat ÖZBEK (Gümüşhane Üniversitesi)

Yrd.Doç.Dr.Senay YÜRÜR (Yalova Üniversitesi)

Dr.Sema AY (Uludağ Üniversitesi)

Dr.Zerrin FIRAT (Uludağ Üniversitesi)

Dr.Elif KARAKURT TOSUN (Uludağ Üniversitesi)

Dr.Hilal YILDIRIR KESER (Uludağ Üniversitesi)

Hakem Kurulu / Referee Committee

Prof.Dr.Veyssel BOZKURT (İstanbul Üniversitesi)

Prof.Dr.Recai ÇINAR (Gazi Üniversitesi)

Prof.Dr.Mehmet Sami DENKER (Dumlupınar Üniversitesi)

Prof.Dr.R.Cengiz DERDİMAN (Uludağ Üniversitesi)

Prof.Dr.Zeynel DİNLER (Uludağ Üniversitesi)

Prof.Dr.Hasan ERTÜRK (Uludağ Üniversitesi)

Prof.Dr.Erkan IŞIĞIÇOK (Uludağ Üniversitesi)

Prof.Dr.Bekir PARLAK (Uludağ Üniversitesi)

Prof.Dr.Ali Yaşar SARIBAY (Uludağ Üniversitesi)

Prof.Dr.Şaban SİTEMBÖLÜKBAŞI (Süleyman Demirel Üniversitesi)

Prof.Dr.Veli URHAN (Gazi Üniversitesi)

Prof.Dr.Uğur YOZGAT (Marmara Üniversitesi)

Doç.Dr.Hakan ALTINTAŞ (Sütçü İmam Üniversitesi)

Doç.Dr.Hamza ATEŞ (Kocaeli Üniversitesi)

Doç.Dr.Kenan DAĞCI (Yalova Üniversitesi)

Doç.Dr.Kemal DEĞER (Karadeniz Teknik Üniversitesi)

Doç.Dr.Bülent GÜNSOY (Anadolu Üniversitesi)

Doç.Dr.Ömer İŞCAN (Atatürk Üniversitesi)

Doç.Dr.Vedat KAYA (Atatürk Üniversitesi)

Doç.Dr.Sait KAYGUSUZ (Uludağ Üniversitesi)

Doç.Dr.Aşkın KESER (Uludağ Üniversitesi)

Doç.Dr.Veli Özer ÖZBEK (Dokuz Eylül Üniversitesi)

Doç.Dr.Serap PALAZ (Balıkesir Üniversitesi)

Doç.Dr.Abdülkadir ŞENKAL (Kocaeli Üniversitesi)

Doç.Dr.Sevtap ÜNAL (Atatürk Üniversitesi)

Doç.Dr.Sevda YAPRAKLI (Atatürk Üniversitesi)

Doç.Dr.Gözde YILMAZ (Marmara Üniversitesi)

Doç.Dr.Senay YÜRÜR (Yalova Üniversitesi)

Yrd.Doç.Dr.Aybeniz AKDENİZ AR (Balıkesir Üniversitesi)

Yrd.Doç.Dr.Doğan BIÇKI (Muğla Üniversitesi)

Yrd.Doç.Dr.Cantürk CANER (Dumlupınar Üniversitesi)

Yrd.Doç.Dr.Canan CEYLAN (Uludağ Üniversitesi)

Yrd.Doç.Dr.Kadir Yasin ERYİĞİT (Uludağ Üniversitesi)

Yrd.Doç.Dr.Burcu GÜLER (Kocaeli Üniversitesi)

Yrd.Doç.Dr.Ferhat ÖZBEK (Gümüşhane Üniversitesi)

Yrd.Doç.Dr.Emine KOBAN (Beykoz Lojistik Meslek Yüksek Okulu)

Yrd.Doç.Dr.Ceyda ÖZSOY (Anadolu Üniversitesi)

MESLEK YÜKSEKOKULLARINDA SEKTÖREL İŞBİRLİĞİNİN ÖNEMİ VE TURİZM OTELCİLİK PROGRAMLARI ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA

THE IMPORTANCE OF SECTORAL COLLABORATION FOR VOCATIONAL SCHOOLS AND A STUDY ON TOURISM AND HOTEL MANAGEMENT PROGRAMS

Yrd.Doç.Dr. Emel CAN
Çanakkale On sekiz Mart Üniversitesi,
Ezine MYO

Nahide Övgü DEMİRAL
Çanakkale On sekiz Mart Üniversitesi,
Ezine MYO

Özet:

Gelişen teknolojilere bağlı olarak meslek alanındaki çeşitliliğin artması ve mesleklerin, nitelik ve niceliğinin değişime ayak uydurma zorunluluğu mesleki eğitimin önemini arttırmıştır. Teknolojiyle birlikte bilginin sürekli artması bilgi üretimini ve işlevsel bilgiyi öğrenmeyi her meslek grubu için önemli kılmıştır. Meslek eğitimi sürecinde teorik bilgi yanında pratik uygulamaların içinde olmak iş yaşamı öncesi mesleki tecrübe kazanmaları öğrencilerin iş yaşamına hazırlıklı olmalarını sağlayacaktır. Ancak, bir, maksimum üç ay olan staj süreleri çoğu meslek yüksek programı için yeterli olmamaktadır.

Ülkemizde de ekonomik gelişmeye paralel olarak 1990 yıllardan itibaren Meslek Yüksek Okulu (MYO) ve program sayısı her geçen yıl artarak gelişme göstermiştir. Bunun yanında son yıllarda açılan üniversite sayısı da meslek yüksek okulu sayısındaki artışı desteklemiştir. Ara insan gücünü kalifiye olarak yetiştirme ve iş gücü piyasası ihtiyacını karşılama konusunda Meslek Yüksekokulları önemli bir yere sahiptir. Ancak son yıllarda lisans programlarında olduğu gibi ön lisans programlarında da kontenjanların dolmaması sorunu, açılan programlar ve sektör ihtiyaçlarının gerçekçi bir şekilde belirlenip bu ihtiyaçlar doğrultusunda programların planlanıp planlanmadığı ve mesleki yeterlilikleri konusunda tartışmalar sürmektedir.

Çalışmamızda Türkiye'deki MYO Turizm ve Otelcilik programlarının sektörel etkileşimi incelenmiştir. Şüphesiz ki turizm sektörü ülkemiz ekonomisi açısından önemli bir sektör olup hızlı bir gelişme göstermektedir. İnsan işgücüne dayalı bir sektör olan turizm sektörü istihdama önemli bir katkı sağlamaktadır. Sektörün gelişmesi hizmet kalitesinin artırılması ile mümkün olabilir ki bu da kalifiye iş gücünün önemini arttırmaktadır. İşte bu noktada ara eleman yetiştiren meslek yüksekokullarının sektör için önemi ortaya çıkmaktadır.

Ayrıca unutulmamalıdır ki sektörün kalifiye eleman ihtiyacını karşılama konusunda meslek yüksek okulları ne kadar önemli ise, kaliteli bir mesleki eğitim de iş dünyasının talep ve ihtiyaçlarına cevap verebilmek için ilgili sektörle yakın bir ilişki ve işbirliği içinde bulunulması kaçınılmazdır. Meslek yüksek okullarının amaçlarına uygun eğitim verebilmesinin bir parçasının endüstride yapılan eğitim olduğu göz ardı edilmemelidir. Bu bağlamda sektör-meslek yüksek okulları arasında çift yönlü bir ilişki olduğundan bahsedilebilir.

Bu çalışmada ülkemiz de Devlet ve Vakıf Üniversitelerindeki MYO bünyesindeki Turizm ve Otel işletmeciliği bölümleri incelenmiştir. Çalışmamızın amacı, ülkemizde Devlet ve Vakıf Üniversitelerindeki meslek yüksekokulları bünyesindeki Turizm ve Otel işletmeciliği bölümlerin bölgelere dağılımının ve bölge ihtiyaçlarına uygunluğunun değerlendirilmesidir. Bu değerlendirmeler için kullanılan bilgiler son beş yılın olup, OSYM yüksek öğretim programları kontenjanları programından ve turizm bakanlığı istatistiklerinden elde edilmiştir. Turizm ve Otelcilik Programı olan meslek yüksek okullarının bölgesel dağılımı, kontenjan doluluk oranları ve bölgede ki otel-yatak kapasitesi düzeyi bilgisine başvurularak çalışmamız oluşturulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Meslek yüksekokulları, Sanayi işbirliği, Mesleki yeterlilik.

Abstract:

Depending on the developing technologies, the increase on the field of vocational variety and necessity for coordination of vocations' number and quality to change enhanced the significance of vocational education. Along with technology, constantly increasing knowledge made the concepts of "knowledge production" and "learning functional knowledge" become important for all sectors.

Through the vocational education, being involved in the practical applications as well as having theoretical knowledge let students acquire vocational experience and readiness before professional business life. However the short term trainings like for one to three months are not considered sufficient for most vocational schools. In our country, correspondingly to economical improvements the increasing number of vocational schools and programs have been improved by every year since 1990. Besides, increasing quantity of recent universities has enhanced the number of vocational schools. Vocational schools have a considerable value regarding to educating qualified employee and fulfill the need for work force. However of late years, the problem at fulfilling of quota at associate degrees as well as at undergraduate programs, recent programs and realistic features on sectoral needs and vocational proficiency of these programs are on debate. In our study, the sectoral interaction of vocational schools for tourism and hotel programs in Turkey has been examined. Tourism is definitely an important sector for our country' economy and devoloping rapidly. It is depended on labor force and gives a significant contribution to employment. This sector might develop only by increased quality of service and this situation increases the importance of qualifed work force. At this point, the significance of vocational schools that educates qualifed labor for sector has been emerged.

Furthermore, even vocational schools are important for fulfilling the qualifed labor need of sector, interaction with the sector is a "must be" for a qualifed education. Vocational schools are giving education partly with the help of relevantly industrial education. In this respect, we can suggest that there may be a bilateral relation between sector and vocational schools.

In this study, departments of tourism and hotel management of vocational schools at the state and foundation universities in our country are investigated. The purpose of this study is to estimate of these departments' distribution to regions on our country and their suitability to regions' needs. The data for this estimation obtained from OSYM quotas and Tourism Ministry statistics generated in the last five years. Our study consisted from a knowledge about distribution of vocational schools for tourism and hotel menagement, fulness of quotas, and level of hotel-bed capacity at region.

Keywords: Vocational schools, Sectoral collaboration, Vocational proficiency.

MESLEK YÜKSEKOKULLARINDA SEKTÖREL İŞBİRLİĞİNİN ÖNEMİ VE TURİZM OTELCİLİK PROGRAMLARI ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA

1. GİRİŞ

İş dünyasında küreselleşmeye paralel olarak artan rekabet her sektörde mesleki alanda iyi eğitilmiş ve kalifiye iş gücünü önemli hale getirmiştir. Gerek sanayi gerekse hizmet sektörlerinde kalite ve verimliliği arttırmada en önemli katman şüphesiz ki ara işgücüdür. Ara insan işgücü, işçi ile mühendis, yönetici ve idari personel arasında kalan kademe şeklinde tanımlanabilir.

Sanayi ve hizmet sektörlerinde ara eleman gücüne olan talebin artması, özellikle mesleki alanda eğitime verilen önem tüm dünyada giderek artmaktadır. Gelişmiş ülkeler gereksinim duydukları iş gücünü kendi yapılarına uygun olarak oluşturdukları mesleki ve teknik eğitim yöntemleri ile karşılamaktadırlar. Hem ülkeler hem de mesleki eğitim veren kurumların en önemli amacı bu alanda verilen eğitimin kalitesini arttırmaya yöneliktir (Gümüšoğlu vd. 2010). Ülkemizde ihtiyaç duyulan ara iş gücünü yetiştirme görevini Meslek Yüksekokulları üstlenmiş bulunmaktadır.

2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu'nda Meslek Yüksekokulları " Belirli mesleklere yönelik nitelikli insan gücü yetiştirmeyi amaçlayan, yılda iki veya üç dönem olmak üzere iki yıllık eğitim- öğretim sürdüren, önlisans derecesi veren bir yüksek öğretim kurumudur" şeklinde tanımlanmıştır. Bu tür programlara devam edenlerden Meslek yüksekokullarının teknik programlarından mezun olan öğrencilere "tekniker, sosyal programlardan mezun olanlara ise "meslek elamanı unvanı verilmektedir (Köktürk vd. 2005).

Meslek yüksekokullarının temel kuruluş amacı, "ulusal ve uluslararası alanda hızla değişen sosyal, ekonomik ve teknolojik koşullara uyum sağlamaya olanak sağlayacak bir eğitim kurgusu içinde kişilere mesleki beceri kazandırmak ve böylece hem sektörün nitelikli iş gücü

ihtiyacını hem de eğitim görenlerin daha üst düzeyde eğitim programlarına devam etme taleplerine cevap vermektir (Ergin ve Yağcı, 2002, s. 189).

Meslek Yüksekokulları 2547 sayılı yasa ile 1982'de üniversite bünyesine alınmış ve halen üniversiteler bünyesinde faaliyet göstermektedir. Meslek yüksekokullarının eğitim niteliğinin geliştirilmesi için bir çok proje gerçekleştirilmiştir. Meslek eğitiminin amaçlandığı projelerde öncelikle meslek yüksekokullarında uygulamalı ders saatlerinin arttırılmasına yönelik çalışmalar yapılmıştır (Bayer, 1998, s. 146). Mesleki eğitimin geliştirilmesi için yapılan çalışmalardan birisi olan Mesleki ve Teknik Eğitim Bölgeleri (METEB) Projesidir ve projenin temelinde meslek liselerinden meslek yüksekokullarına sınavsız geçiş uygulaması, dolayısıyla mesleki eğitimin alt yapısından gelen öğrencilerin, meslek yüksekokullarında verilen ara insan iş gücü eğitimi ile mesleki niteliklerinin arttırılması amaçlanmıştır (Koşan, 2003, s. 2). Yasayla öğrencilere öncelikle kendi METEB bölgelerindeki MYO'ları seçme zorunluluğu getirilmiştir.

Sınavsız Geçiş Kılavuzunda mesleki ve teknik ortaöğretim kurumları mezunlarının meslek yüksekokullarına sınavsız olarak yerleştirilme amaçları aşağıdaki şekilde tanımlanmıştır (MEB-YÖK Sınavsız Geçiş Kılavuzu, 2002)

- Ülkemizin sahip olduğu kaynakları verimli ve etkin bir şekilde kullanmak.
- Mesleki ve teknik eğitimde, ortaöğretimle yükseköğretim arasında bugüne kadar kurulamamış olan ilişkiyi kurmak ve güçlendirmek.
- Mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarıyla yükseköğretim kurumlarında mevcut olan fiziki yapı ile öğretmen ve öğretim elemanı kaynaklarını ortak kullanmak suretiyle ek kapasiteler yaratmak.
- Mesleki ve teknik ortaöğretim kurumları ile meslek yüksekokulları arasında program bütünlüğü ve devamlılığını sağlamak.
- Çağımızda kaliteli üretimi gerçekleştirebilecek, bilimsel ve teknolojik gelişime uyum sağlayabilecek, iş hayatının ihtiyaç duyduğu yüksek nitelikli ve performanslı ara kademe insan gücünü yetiştirmek.

- Mesleki ve teknik eğitimi teşvik ederek bu alandaki çok düşük olan okullaşma oranını artırmak, daha çok gencimize önlisans düzeyinde mesleki ve teknik eğitim imkânı sağlamak. Mesleki ve teknik ortaöğretim okul mezunlarının kendi alanlarında ileri meslek eğitimi almalarını sağlamak.
- Yükseköğretimdeki dört yıllık programlar üzerindeki nüfus baskısını azaltmak. Ancak uygulamanın ikinci yılında öncelikle mesleki ve teknik eğitimde olmak üzere okullarda boş kalan kontenjanlara ek kontenjan döneminde genel liselerden de öğrenci alımı esası getirilmiştir (Henden, 2006, s. 158). Genel lise öğrencilerinin açık bulunan kontenjanlara ek kontenjan döneminde ilgi göstermedikleri görülmüştür (Akpınar, 2003, s. 11). 2004-2005 öğretim yılında öncelik mesleki ve teknik orta öğretim öğrencileri olmak üzere genel lise öğrencilerinin de MYO'larını tercih edebilme imkanı getirilmiştir (Henden, 2006, s. 158).

2. MESLEK YÜKSEKOKULLARININ GENEL YAPISI

Türkiye’de 2006 yılından önce 24’ü vakıf üniversitesi olmak üzere 77 olan toplam üniversite sayısı 2014 yılında toplam 176 sayısına ulaşmıştır. Üniversite sayısındaki artışa paralel olarak MYO’larının sayısında da ciddi bir artış olmuş ve 2014 Nisan ayı itibariyle sayı 955’e yükselmiştir (ÖSYM istatistikleri, 2014). Oysa bu rakamlar 2002’de 466 iken 2009 yılında 634’dür. 2014 yılı itibariyle üniversite ve MYO sayıları Tablo:1’de yer almaktadır.

Tablo:1 Üniversite ve Meslek Yüksekokulu Sayıları

	Devlet Üniversiteleri		Vakıf Üniversiteleri		Vakıf MYO		Toplam Sayı
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	
Üniversite Sayısı	104	56,52	72	39,13	8	4,35	184
MYO Sayısı	854	89,42	93	9,74	8	0,84	955

Kaynak: YÖK istatistikleri, 2014

Son beş yıldaki rakamlara baktığımızda ÖSMY müracaat eden öğrenci sayısında %31’lik artışla 1.923.033’e ulaşılmıştır, 2008-2009 Öğretim Yılında MYO’larına Açık Öğretim

hariç 145.110 öğrenci kayıt yaptırırken bu rakam 2013-2014 Öğretim yılında yaklaşık %32 artışla 190.727'ye ulaşmıştır. Aynı dönemde MYO sayısında yaklaşık %51 lik artış olmuştur. Son beş yılda MYO Kontenjanlarına bakıldığında her yıl kontenjan artışı görülmektedir. Bu artışın yeni açılan MYO ve yeni açılan programlardan kaynaklandığını söyleyebiliriz. Tablo:2 ve Tablo: 3'de görüldüğü gibi, ilk yerleştirmede yerleşen öğrenci oranının %80'ler ve üzerinde olduğunu, ancak ek yerleştirme kontenjanlarına baktığımızda boş kontenjanların en az iki katı ve üzeri olduğunu görmekteyiz. Bu durumu sadece ek kontenjan döneminde yeni açılan MYO ve programlarla açıklamak mümkün değildir. İlk yerleştirmede yerleşen öğrencilerin ciddi bir bölümünün kayıt yaptırmadıkları bilinen bir durumdur. Söz konusu durum Vakıf MYO'larında (Tablo:2) daha çarpıcı sonuçlar göstermektedir.

Tablo:2 Yıllar İtibariyle MYO Kontenjanları ve Yerleşen Öğrenci Sayıları Devlet Üniversitesi

	İlk Yerleştirme					Ek Yerleştirme				
	Kont.	Yerleşen	%	Boş	%	Kont.	Yerleşen	%	Boş	%
2009	264.874	224.866	84,90	40.008	15,10	82.639	38.666	46,79	43.973	53,21
2010	276.917	219.271	79,18	57.646	20,82	64.752	47.250	72,97	17.502	27,03
2011	249.467	234.539	94,	14.928	6,00	62.565	49.159	78,57	13.406	21,43
2012	284.263	259.427	91,26	24.836	8,74	78.349	50.803	64,84	27.546	35,16
2013	311.619	251.763	80,79	59.856	19,21	111.490	52.507	47,10	58.983	52,10

Kaynak: ÖSYM Yerleştirme Sonuçlarına Göre Sayısal Bilgiler

Tablo 3: Yıllar İtibariyle MYO Kontenjanları ve Yerleşen Öğrenci Sayıları Vakıf Üniversitesi

	İlk Yerleştirme					Ek Yerleştirme				
	Kont.	Yerleşen	%	Boş	%	Kont.	Yerleşen	%	Boş	%
2009	34.029	13.591	39,90	20.438	60,10	25.388	2.958	11,65	22.430	88,35
2010	32.063	13.668	42,63	18.395	57,37	22.932	3.649	15,90	19.283	84,10
2011	25.932	17.625	67,97	8.307	32,03	13.263	4.868	36,70	8.395	63,30
2012	30.144	24.422	81,	5.722	19	14.814	7.681	51,85	7.133	48,15
2013	45.495	33.896	74,50	11.599	25,50	21706	8.732	40,23	12.974	59,77

Kaynak: ÖSYM Yerleştirme Sonuçlarına Göre Sayısal Bilgiler

Programlara göre boş kontenjan oranları değişmekle birlikte bir çok MYO ve Programda ciddi boşluklar yer almaktadır. Bu durum çalışmamızın konusunu oluşturan Turizm ve Otel İşletmeciliği Programları açısından incelendiğinde; 2009-2010 öğretim yılında 10.385 kişilik kontenjana 7.760 öğrencinin kayıt yaptırarak %75 oranında doluluk sağlandığı,

2010-2011 öğretim yılında 10.387 kişilik kontenjana 8.850 öğrenci kayıt yaptırarak %85 oranında doluluk sağlandığı, 2011-2012 öğretim yılında 10.255 kişilik kontenjana 9.647 öğrenci kayıt yaptırarak %94 oranında doluluk sağlandığı, 2012-2013 öğretim yılında ise 10.425 kişilik kontenjana %92 öğrenci yerleştiği görülmektedir (ÖSYM İstatistikleri 2014). 2013 yılına baktığımızda ise ÖSYM istatistikleri tarafından henüz yer almamaktadır. Genel doluluk oranlarına baktığımızda Turizm ve Otel İşletmeciliği Programları'nın doluluk oranlarının ortalamanın üzerinde olduğu ve her yıl doluluk oranlarının arttığı görülmektedir.

Çoğunlukla ilçelerde yer alan MYO'ları ile ilgili sorunlar uluslar arası Mesleki ve Teknik Eğitim Konferansında (İşme,2007) tarafından aşağıdaki gibi sıralanmıştır.

- İlçe ve beldeler ki MYO'larının çoğunda barınma, işyeri uygulaması ve sosyal yaşam açısından eğitim koşulları olması gereken düzeyde değildir.
- Eğitim kuramsal ağırlıklı, işyeri uygulama oranı çok düşüktür.
- Öğretim elemanlarının sanayi deneyimi az, ders yükleri çok fazla, öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısı çok yüksektir.
- Meslek liselerinden gelen öğrencilerde, uyum ve akademik başarı açısından sorun yaşanmaktadır.

İşme (2007)'nin saptamış olduğu sorunları MYO'larının kontenjanlarında ortaya çıkan boşlukları açıklar niteliktedir.

3. TURİZMDE MESLEKİ VE TEKNİK EĞİTİMİN ÖNEMİ

Günümüzde turizm, bir çok ülke için milli ekonomiye katkı sağlayan temel sektörlerden biri haline gelmiştir. Turizm, ulusal gelir dağılımında denge unsuru olup, endüstri merkezleri dışında kalan bölgelerin kalkınmasına katkıda bulunan etkili bir istihdam kaynağıdır (Tuyluoğlu, 2003, s. 13). Bu durum, turizm pazarında rekabeti arttırarak nitelikli insan gücüne olan bağlılığı daha da açığa çıkarmıştır. Bir hizmet endüstrisi olan turizmin beklenen ekonomik katkısını sağlaması, büyük ölçüde turiste kaliteli hizmet

sunulmasına bağlıdır. İstenen kalitede hizmet verilebilmesi ise büyük ölçüde turistik tesislerde çalışan personelle ilgilidir.

Turizm sektörünün insan odaklı bir sektördür. Turistik mal ve hizmetlerin üretiminin spesifik özellikleri ve sektörün yapısal bütünleşmesinde hakim olan emek yoğun üretim tarzı nedeniyle, makineleşme ve otomasyona gidilmesi bazı üretim dallarında belli oranlar dışında mümkün olmadığından “insan faktörü ön plana çıkmaktadır (Timur, 1992, s. 47; Schulman ve Greenberg, 1994, s. 59). Turizm sektöründe çalışan davranışları, performansı ve yaklaşımları, servis kalitesi ve müşteri memnuniyetinde anahtar rol oynamaktadır. Bunun farkında olan ülkeler, rekabetin giderek arttığı dünyada turizmin kaliteli hizmet gereksinimlerini karşılayabilen, beceri standartları yüksek ve turizmde aktif rol oynayabilecek iş görenlere ihtiyaç duymaktadırlar (Çevik, 2012). Bundan dolayı iş gücünün yeterli düzeyde meslek eğitimi alması gerekmektedir (Aymankuy ve Aymankuy, 2002). Bu doğrultuda her ülke, kendi turizm piyasasında çalışacak nitelikli elemanları yetiştirmek için turizm eğitim kurumları açma yoluna gitmektedir (Ünlüönen ve Boylu 2005, s. 45).

Turizm eğitimi; insanın insana herhangi bir aracı olmadan hizmet vermesini öğreten, hizmet verene bilgi beceri, insan sevgisi, hoşgörü ve meslek bilinci kazandıran bir disiplindir (Gürdal, 2002, s. 39). Becerilerin geliştirilmesi noktasında uygulamaya dayalı eğitime gereksinim vardır (Littlejohn ve Watson, 2004, s. 441). Turizm eğitimi üzerin yapılan çalışmalarda uygulamanın eğitimin bir parçası olduğu vurgulanmaktadır (Cho ve Kang, 2005; Inui vd., 2006; Cervera-Taulet ve Ruiz Molina, 2008). Cervera-Taulet ve Ruiz Molina (2008, s.64), uygulamalı eğitimin işe hazarlığı sağladığını, uygulamalı eğitim yardımı ile eğiticilerin teori ile uygulamayı birleştirdiklerini ayrıca, uygulamalı eğitim yöntemlerinin mesleki beceri ve kabiliyetlerin artışını sağladığını belirtmişlerdir. Turizm eğitimi veren okulların uygulama olanaklarının yeterli olması, eğitimin kalitesi açısından önemlidir (Hacıoğlu vd., 2008). Ayrıca, iş gören seçimi aşamasında öğrencilerin uygulama becerisi çok önemli bir yer tutmaktadır.

Eğitim sürecinde alınan teorik bilginin uygulama dönüştürülmesi, sektör deneyimi kazanarak iş yaşamında yaşanacaklara hazırlıklı olunmasının sağlanmasında kullanılan iki

yöntem; kurum içi ve kurum dışı uygulama otelleridir. (Soybalı ve Bayraktaroğlu (2013)'nin yaptığı çalışmada turizm eğitimi veren fakülte ve yüksekokulları %17'sinin bünyesinde uygulama oteli mevcutken %83'ünde bulunmadığı sonucu elde edilmiştir. Bu durumun MYO'ları açısından da geçerli olduğu söylenebilir. Kurum dışı uygulama olanaklarından bir diğeri ise stajdır. Fakülte ve yüksekokullarla kıyaslandığında MYO'nda genellikle staj süresi kısadır. MYO'larında genellikle 30 iş günü staj uygulaması söz konusudur. Staj sürelerinin kısa olması yanında staj süresince öğrencilerin ve iş yerlerinin denetlenememesi, stajlardan beklenen verimi alamama sonucunu da beraberinde getirmektedir (Zengin ve Türkseven, 2012; Pelit vd., 2012; Gürdoğan ve Atabey 2012; İlban ve Köstekli, 2012). Bunun yanında, eğitim sürecinde elde edinilen uygulama deneyimi staj sürecinde de işe, işyerine uyumu dolayısıyla başarıyı beraberinde getirecektir.

Özkan (1992), öğrencilerin staj sürecinde karşılaştığı sorunları incelediği çalışmada elde ettiği bulgulara göre;

- Staj için ayrılan süre yetersizdir.
- Staj yapan öğrenci eğitim kurumları tarafından yeterince denetlenmemektedir.
- Staj süresince sektör, öğrenciye ucuz iş gücü olarak bakmaktadır.
- Öğrenciler staj yapacakları işletmeyi bulmakta zorlanmaktadır.
- Sektör, geleceği açısından uygulamalı eğitimin zorunlu olduğuna inanmakta, fakat yeterince ilgi göstermemektedir. Staj dönemi boyunca genellikle stajyere niteliksiz elemanın yapacağı işler yaptırılmaktadır. Bu da öğrencinin sektörden soğumasına neden olmaktadır.

Bu sorunları gidermede yardımcı olabilecek çözüm önerileri ise;

- Turizm eğitimi veren yüksekokulların uygulama ve staj verimliliği açısından, turizm yönünden gelişmiş, tesis yoğunluğu fazla olan bölgelerde kurulma yoluna gidilmelidir.
- Eğitim programlarında, çağdaş turizm eğitime imkan veren düzenlemelere gidilmelidir.
- Öğrencilerin uygulama yapabileceği uygulama otelleri yaygınlaştırmalıdır.

Özkan(1992)'in çalışmasında elde edilen bulguların bugün de geçerli olduğunu söyleyebiliriz.

Ara iş gücü yetiştirme amacı güden MYO'larında ders uygulama saatleri arttırılmış olmasına rağmen MYO ne yazık ki yeterli uygulama alanlarına sahip değildir. Bu noktada ilgili sektörle işbirlikleri son derece önemlidir

4. ARAŞTIRMANIN AMACI VE KAPSAMI

Turizm sektöründe insan işgücü, sektörün temel girdisi ve hizmet kalitesinin arttırılabilmesin ana unsurunu oluşturur. Sektörün ihtiyaç duyduğu nitelikli işgücünü yetiştiren temel eğitim kurumlarında biri meslek yüksekokullarıdır. Turizm sektörünün gelişmişliğinden bahsederken kullanılan temel göstergelerden biri tesis ve yatak sayılarıdır. Bu nedenle çalışmamızda Turizm ve Otelcilik Programları ele alınmıştır. Daha öncede bahsedildiği gibi turizm eğitiminde uygulama ve sektör tecrübesi son derece önemlidir. Ancak, meslek yüksekokullarının uygulama tesislerindeki yetersizlik ve staj sürelerinin genelde 30 iş günü olması beklenen mesleki becerinin kazanılması noktasında önemli bir sorun oluşturmaktadır. Bu sorunun aşılabilmesinin bir yolu da sektörel işbirlikleri ve sektör imkanlarının eğitim amacıyla kullanılabilmesidir. Bunu sağlayabilmek ancak sektörle içe içe olarak mümkün olacaktır. Bu durum özellikle yeterli imkana sahip olmayan bölge ve meslek yüksekokulları açısından önemlidir.

Bu bağlamda çalışmamızda Turizm Belgeli tesislerin bölgesel dağılımları ve yatak kapasiteleri ile Turizm ve Otel İşletmeciliği Programlarının bölgesel dağılımı ve kontenjanları incelenmiştir. Söz konusu programda okuyan öğrencilerinin sektör beceri ve deneyimlerini arttırabilmelerine olanak sağlayacak imkanların oluşturulması noktasında ip uçları verebileceği düşünülmektedir.

5. BULGULAR

Tablo :4 verilerine göre bölge bazında turizm belgeli tesis sayıları ve yatak kapasiteleri yer almaktadır. Turizm yatırım belgeli ve turizm işletmesi belgeli tesisler ve toplam yatak kapasiteleri baz alınmıştır.

Tablo:4 Bölgelere Göre Turizm Belgeli Tesis Ve Yatak Sayısı

BÖLGELER	2009		2010		2011		2012		2013	
	TESİS	YATAK	TESİS	YATAK	TESİS	YATAK	TESİS	YATAK	TESİS	YATAK
Marmara	820	138.801	854	146.195	903	158.613	958	170.491	1.053	193.586
Ege	868	226.318	904	228.349	894	224.008	877	224.241	902	233.923
Akdeniz	954	377.026	999	402.333	1.055	435.073	1.077	453.109	1.105	481.969
Karadeniz	217	19.973	229	20.510	254	22.714	263	25.219	282	27.600
İç Anadolu	320	50.561	319	52.505	334	57.495	362	62.179	388	69.491
Doğu Anadolu	93	13.012	107	15.862	137	18.752	146	20.176	147	18.689
Güneydoğu Anadolu	104	14.550	112	16.513	128	20.074	147	24.481	161	26.439
Toplam	3376	840241	3524	882267	3705	936729	3830	979896	4038	1051697

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı İstatistiklerinden Derlenmiştir

Tabloda gösterilen yılların tamamında Akdeniz Bölgesi yatak ve tesis sayısı olarak ilk sırada yer alırken, ikinci sırada Ege Bölgesi, üçüncü sırada Marmara Bölgesi, dördüncü sırada İç Anadolu Bölgesi, beşinci sırada Karadeniz Bölgesi, altıncı sırada Güneydoğu Anadolu Bölgesi yer almaktadır. Doğu Anadolu Bölgesi ise son sıradadır. Söz konusu veriler bölgelere göre turizmin gelişmişlik düzeyini de yansıtmaktadır. Tesis ve yatak sayısı, bölgenin turizm anlamında gelişme düzeyini, diğer bir ifadeyle turistik talebi yansıtmaktadır.

Tesis ve yatak sayısı aynı zamanda bölgenin turizm iş gücü talebini görmemiz açısından önemli göstergelerden birisidir.

Tablo 5 'de önlisans düzeyinde Turizm ve Otel İşletmeciliği Programları'nın kontenjan ve ek kontenjanlarına yer verilmiştir. Tablo son beş yıldaki OSYM tercih kavuzları incelenerek düzenlenmiştir. 2009 yılındaki söz konusu kılavuzlarda program adı Ağırlama Hizmetleri Programları dikkate alınmıştır.

Tablo: 5 Önlisans Düzeyinde Turizm ve Otel İşletmeciliği Programları Kontenjan ve Ek Kontenjan Sayısı

BÖLGELER	2009		2010		2011		2012		2013	
	Kont.	Ek Kont.	Kont.	Ek Kont.	Kont.	Ek Kont.	Kont.	Ek Kont.	Kont.	Ek Kont.
Marmara	2.685	824	2.725	528	2.815	342	2.880	650	3.575	738
Ege	1.160	586	1.430	317	1.430	330	1.490	317	1.460	173
Akdeniz	1.410	292	1.360	247	1.455	383	1.495	661	1.555	313
Karadeniz	2.010	924	1.955	504	1.880	606	1.920	644	2.025	759
İç Anadolu	1.755	832	1.637	469	1.535	397	1.495	461	1.670	568
Doğu Anadolu	850	423	765	238	620	243	625	243	775	277
Güneydoğu Anadolu	515	148	515	121	520	103	520	194	650	184
Toplam	10385	4029	10387	2424	10255	2404	10425	3170	11710	3012

Kaynak: ÖSYM İstatistiklerinden Derlenmiştir

Yukarıdaki tablo incelendiğinde, tabloda gösterilen yılların tamamında Turizm ve Otel İşletmeciliği Bölümü en fazla kontenjan sayısına sahip bölgemiz Marmara Bölgesi sonrasında, Karadeniz Bölgesi, İç Anadolu Bölgesi, Akdeniz Bölgesi, Ege Bölgesi, Doğu Anadolu Bölgesi ve onu Güneydoğu Anadolu Bölgesi izlemektedir.

Tablo:4'ü incelediğimizde Akdeniz Bölgesi tesis ve yatak kapasitesi açısından birinci sırada yer alırken, sektörün ihtiyaç duyduğu ara iş gücünü yetiştiren Turizm ve Otel İşletmeciliği'ne sahip programların yoğunlu bölge sıralamasında dördüncü sıradadır. Aynı şekilde Ege Bölgesi de tesis ve yatak sayısı bakımından ikinci sırada yer alırken, Turizm ve Otel İşletmeciliği programına kontenjan sıralamasında beşinci durumdadır. Tersine bir durum ise Karadeniz Bölgesi için geçerlidir; bölgeler arasında tesis-yatak yoğunluğu beşinci sırada olan Karadeniz Bölgesi Turizm ve Otel İşletmeciliği'ne sahip programlara diğer bölgeler içerisinde ikinci sıradadır.

Tablo:5'de incelediğimiz bölgelerin Ek kontenjan dağılımları ise bambaşka bir sıralama ortaya koymaktadır. Örneğin, program kontenjan sayısı bölgeler arasında beşinci olan Ege Bölgesi'nde, ek kontenjan sayısının düşük olduğu görülmektedir. Bu da Ege Bölgesi'nin Turizm ve Otel İşletmeciliği okumak isteyen öğrenciler tarafından daha yoğun tercih edildiğini göstermektedir. Benzer durum Akdeniz Bölgesi içinde geçerlidir. 2009 ve

2013 yılları yatak sayıları ve meslek yüksekokullarının kontenjanları bölgeler itibariyle karşılaştırıldığında durum tablo 6'da olduğu gibi daha net görülmektedir.

**Tablo 6: Bölgelere Göre Toplam Yatak Sayıları-Turizm Otel İşletmeciliği Bölümü
Kontenjan Sayıları ve Yüzdeleri (2009-2013)**

Bölgeler	2009				2013			
	Yatak Sayısı	%	Kontenjan	%	Yatak Sayısı	%	Kontenjan	%
Marmara	138.801	16.5	2.685	26	193.586	18	3.575	31
Ege	226.318	27	1.160	11	233.923	22	1.460	12
Akdeniz	377.026	45	1.410	14	481.969	45	1.555	13
Karadeniz	19.973	2	2.010	19	27.600	3	2.025	17
İç Anadolu	50.561	6	1.755	17	69.491	7	1.670	14
Doğu Anadolu	13.012	1.5	850	8	18.689	2	775	7
Güney Doğu Anadolu	14.550	2	515	5	26.439	3	650	5
Toplam	840.241	100	10.385	100	1.051.697	100	11.710	100

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı-ÖSYM İstatistiklerinden Derlenmiştir

Yukarıdaki tablo da, 2009 ve 2013 yılının bölgelere göre toplam yatak sayıları ile Turizm ve Otel İşletmeciliği Bölümü öğrenci kontenjan sayıları incelenmiştir. Toplam verilere göre, 2009 yılından 2013 yılına kadar toplam yatak sayısında %20 artış görülürken, aynı şekilde 2009 yılından 2013 yılına kadar toplam öğrenci kontenjan sayısında %13 artış tespit edilmiştir. Veriler göstermektedir ki özellikle Akdeniz- Marmara-Ege ve Karadeniz bölgesi olmak üzere turizmin gelişmişliğinin göstergelerinden biri olan toplam yatak kapasitesi ile Turizm ve Otel işletmeciliği bölümü toplam öğrenci kontenjan sayısı arasında ciddi farklar olduğu gözlemlenmiştir. Bu farklar;

Akdeniz Bölgesi her iki yılda da %45 ile toplam yatak kapasitesinin ilk sırasında yer alırken, toplam öğrenci kontenjanı sayısının da sırasıyla %14-13 olmak üzere her iki yılda da dördüncü sırada,

Ege Bölgesi sırasıyla %27-22 ile toplam yatak kapasitesinin ikinci sırasında yer alırken, toplam öğrenci kontenjanı sayısının da sırasıyla %11-12 olmak üzere her iki yılda da beşinci sırada,

Marmara Bölgesi sırasıyla %16.5-18 ile toplam yatak kapasitesinin üçüncü sırasında yer alırken, toplam öğrenci kontenjanı sayısının da sırasıyla %26-31 olmak üzere her iki yılda da birinci sırada,

Karadeniz Bölgesi sırasıyla %2-3 ile toplam yatak kapasitesinin beşinci sırasında yer alırken, toplam öğrenci kontenjanı sayısının da sırasıyla %19-17 olmak üzere her iki yılda da ikinci sırada şeklindedir.

6. SONUÇ

Meslek eğitimi tüm ülkeler ve sektörler açısından önemli bir konudur. Ülkeler ihtiyaç duydukları nitelikli iş gücünü oluşturabilmek için mesleki eğitim konusu üzerinde önemle durmaktadırlar. Bu konu, ülkemizde de önemle üzerinde durulması gereken konular arasında yer almaktadır. Ancak halen gelişmiş ülkeler düzeyinde olduğumuzu söylemek mümkün değildir. Meslek eğitiminin önemli basamaklarından biri olan meslek yüksekokullarının, çözülememiş sorunları mesleki eğitimin başarısı önünde engel teşkil etmektedir. Oysa, uluslararası rekabetin her geçen gün arttığı günümüzde ara elamanlar her sektörün bel kemiğini oluşturmaktadır.

İnsan iş gücüne dayalı olan turizm sektörü açısından konu çok daha önemli hale gelmektedir. Son yıllarda önemli gelişmeler kaydeden turizm sektörü 2013 yılı itibariyle 34 milyon 910 bin ziyaretçi sayısına ve 32,3 milyar dolarlık gelire ulaşmıştır. İnsan iş gücüne dayalı bir sektör olması beraberinde yarattığı istihdam açısından da ekonomik önem taşımaktadır.

Turizmin sektöründe nitelikli işgücü arzının gerek müşteri memnuniyeti gerek işletme imajı ve sürdürülebilirliği açısından önemi büyüktür. Turizmin sektörel başarısının ülkeye ve bölgeye kattığı sosyo-ekonomik katkılar ise bütünün sadece bir parçasıdır.

Dinamik bir sektör olan turizm sektöründe sürdürülebilir başarı ve rekabetçilik, dinamik bir şekilde kendisini uyarlayabilen eğitim ile sağlanabilir. Bu nokta da sektörün meslek yüksek okullarına olan gereksinimi tartışılmazdır.

Ancak tüm bu ihtiyaçlar dahilinde meslek yüksek okullarına gereken önem verilmemekle birlikte neredeyse, yerel yönetimler tarafından sadece ekonomik birer kalkınma aracı olarak görülmektedir. Bu yaklaşım, meslek yüksek okullarının fiziki alt yapı yetersizlikleri, öğretim elemanı niteliklerinin geliştirilmesi ihtiyacı, yenilenmiş eğitim programları desteği gibi sorunlar ile mücadele etmesine neden olmakla birlikte verimliliğini de engellemektedir.

Sadece Turizm ve Otelcilik Programı Meslek Yüksek Okulları üzerine yapmış olduğumuz araştırma sonuçları da bu savımızı destekler niteliktedir. Yaptığımız çalışma sonuçlarında görülmüştür ki; turizmin kalbi olan ve tesis - yatak kapasitesi bölgesel bazda en fazla olan Akdeniz Bölgesin de turizm meslek yüksek okulu kontenjanı, tesis ve yatak sayısı daha az olan Karadeniz Bölgesi'nden daha azdır. Öğrencilerin, staj için zaten turizm anlamında gelişmiş destinasyonlara gittiği söylenebilir ki genellikle bu hareket gerçekleşmektedir. Ancak eğitim kurumları ile staj yapılan işletmeler arasındaki fiziki mesafe kurumlar arası işbirliği, öğrencinin staj döneminde denetlenmesi, eğitimin bir parçası olan stajın, amacına ulaşmasının engellemektedir. Şüphesiz ki meslek yüksek okullarının kaliteli ve nitelikli eğitim verebilmesi uygulamalı bir eğitim sisteminden geçmektedir.

Bu noktada; ilgili bakanlıklarla sektör arasında işbirliği anlaşmasıyla işletmelerin imkanları turizm meslek eğitimi için kullanılabilir. Böylece, hem nitelikli işgücü arzı artırılır, hem de işletmelerin sezon dışı kullanımıyla verimlilikleri yükseltilebilir. 2012 gerçekleştirilen II. Turizm Şurası'nda turizm eğitimi ile ilgili alınan kararlardan biri de " YÖK'e bağlı ön lisans turizm eğitim kurumları turizmin yoğun olduğu, turizm tesisleri bulunduğu yerlere açılmalıdır" şeklindedir. Bunun gerçekleşmesi büyük ölçüde uygulamalı eğitime olanak sağlayacak ve sektörle etkileşime de fırsat yaratacaktır.

Ülkemizde de ara eleman yetiştiren ve eğitim süresi boyunca sektörel iş biriliğe ihtiyacı olan meslek yüksekokullarının bölgesel uygunluğa göre dağılımını sağlamak verilen

eğitimin kalitesi açısından önemli olmakla birlikte tarafların katlanmış olduğu eğitim maliyetlerinin daha verimli sonuçlar elde etmesine de imkan sağlayacaktır. Bu durum turizm eğitimi veren programlar için de geçerlidir.

KAYNAKÇA

- AKPINAR, B. (2003) "Meslek Yüksek Okullarına Sınavsız Geçiş", Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, Yıl: 9, Sayı: 33.
- AYMANKUY, Y. ve AYMANKUY, Ş. (2002). "Önlisans ve Lisans Düzeyindeki Turizm Eğitimi Veren Yüksek Öğretim Kurumlarının Buldukları Yerlerin Analizi ve Turizm Eğitimi İçin Öneri Bir Model", İçinde, Turizm Eğitimi Workshop- Konferans 11-13 Aralık 2002 Bildiri Kitabı, ss. 29-42, Ankara: Aren Ajans.
- BAYER, E. (1998). "Türkiye Meslek Yüksekokulları Eğitim Kalitesinin Geliştirilmesinde Sanal Yöntemlerin Rolü", Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 3(Güz), 145-146.
- CARVERA-TAULET, A.C. ve RUIZ-MOLINA, M.E. (2008). "Tourism Education: A Strategic Analysis Model: Journal of Hospitality", Leisure, Sports & Tourism Education, 7 (2): 59-70.
- CHO, M. H. ve KANG, S. K. (2005). "Past, Present, and Future of Tourism Education", Journal of Teaching in Travel & Tourism, 5 (3): 225-250.
- ÇEVİK, R.(2012). "Orta Öğretim Düzeyinde Turizm Eğitimi Alan Öğrencilerin Beceri Eğitimine Bakış Açılarının Değerlendirilmesi". Gazi Üniversiteleri Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- ERGİN, A. ve YAĞCI, Ö. (2002). "4702 Sayılı Yasa Çerçevesinde Gerçekleştirilen MEB-YÖK Meslek Yüksekokulları Projesine Yönelik Bir Değerlendirme", Turizm Eğitimi Workshop-Konferans 11-13 Aralık 2002 Bildiri Kitabı içinde (185-198). Ankara: Aren Ajans.

- GÜMÜŞOĞLU Ş., ÜNAL S. ve KESTANE, Ö. (2010). "Meslek Yüksekokullarında Eğitim Kalitesini Arttırmaya Yönelik Çabalar ve Öğrenci Gözüyle Öğretim Elamanlarının Değerlendirilmesi İzmir Meslek Yüksekokulu Örneği", Türk Bilim Araştırmaları Vakfı Bilim Dergisi, Cilt: 3 (2), 201-214.
- GÜRDAL, M. (2002). "Türkiye’de Meslek Turizm Eğitiminin Yapısal Analizi, Okullaşma-Eğitim Kalitesi-Staj-İstihdam Sorunları ve Çözüm Önerileri", Turizm Eğitim Konferansı Workshop Turizm Bakanlığı Turizm Eğitim Müdürlüğü, 11-13 Aralık, 391-400.
- GÜRDOĞAN, A. ve ATABEY, S. (2012). "Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Staj Sorunları ve Stajdan Beklentileri: Ortaca Örneği", Turizm Eğitimi Konferans- Workshop, 17-19 Ekim, (ss. 234-247). Ankara, Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü.
- HACIOĞLU, N., KAŞLI, M., ŞAHİN, S. ve TETİK, N. (2008). Türkiye’de Turizm Eğitimi. 1. Baskı. Ankara: Detay Yayıncılık.
- HENDEN, R. (2006). "Üçüncü Yılında Sınavsız Geçiş Uygulamaları: Alaplı Meslek Yüksekokulu Örneği", Zonguldak Kara Elmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 3(4), 157-168.
- INUİ, Y., WHEELER, D. ve LANKFORD, S. (2006). "Rethinking Tourism Education: What Should Schools Teach?", Journal of Hospitality, Leisure, Sport and Tourism Education, 5 (2): 25-36.
- İLBAN, M.O. ve KÖSTEKLİ, E. (2012). "Turizm Eğitiminde Yaşanan Sorunların Öğrencilerin Okullarına Olan Bağlılık Düzeylerine ve Okul Devam Niyetlerine Etkileri". Turizm Eğitimi.
- İŞME, İ. (2007). "Türkiye’de Mesleki ve Teknik Eğitimin Bugünkü Durumu ve Sorunları", TC Yüksek Öğretim Kurumu Uluslararası Mesleki ve Teknik Eğitim Konferansı. Konferans-Workshop, 17-19 Ekim, (ss. 199-213). Ankara, Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü.
- KOŞAN,A. (2003). "Eğitimde Okul-Endüstri İşbirliği", SBED, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2, 1-2.

- KÖKTÜRK, E., ÇELİK, R.N., ÖZLÜDEMİR, M.T ve KILIÇ, G. (2005). "Harita Sektöründe Eğitim-Öğretim Sorununun Boyutları ve Çözüm Önerileri", TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası 10. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı, 28 Mart-1 Nisan, Ankara.
- LITTLEJOHN, D. ve WATSON, S. (2004). "Developing Graduate Managers for Hospitality and Tourism", International Journal of Contemporary Hospitality Management, 16 (7): 408-414.
- ÖSYM-2009-2013 Öğretim Yılı Yükseköğretim İstatistikleri <http://www.osym.gov.tr/belge/1-128/sureli-yayinlar.html> Erişim: 15.07.2014
- ÖZKAN (1992), ÖZKAN, E. (1992). "Yüksekokul Düzeyindeki Turizm Eğitim Kurumlarında Öğrenci Staj ve Uygulamalarında Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri", Turizm Eğitimi Workshop-Konferans 9-11 Aralık 1992 Bildiri Kitabı içinde (361-363). Ankara: Yorum Basım Yayın.
- PELİT, E., KELEŞ, Y., ÇAKIR, M. ve AYDUĞAN, N. (2012). "2023 Turizm Stratejisindeki Mesleki Staj Hedefleri ve Mevcut Durumun Lisans Düzeyinde Turizm Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi", Turizm Eğitimi Konferans- Workshop, 17-19 Ekim, (ss. 32-47). Ankara, Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü.
- SCHULMAN, S. ve GREENBERG, J (1994). "A Riview of The Literatur on Tourism Education and İnstitutional Linkages", Community Collage Review, 21(4), 5767.
- SOYBALI, H.H.ve BAYRAKTAROĞLU,E (2013). "Türkiye'de Lisans Düzeyinde Turizm Eğitimi Veren Kurumların Uygulama Olanaklarının Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma", Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi, 24(2), 185-199.
- TİMUR, A. (1992). "Türkiye'de Turizm Eğitiminin Yapısı, Uygulanan Politikalar ve Sonuçlar", Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Konferansı Workshop'unda sunuldu, Ankara, 47-53.
- T.C Turizm Bakanlığı 2009-2013 Yatak ve Tesis Sayısı İstatistikleri <https://www.kultur.gov.tr/Eklenti/2140,turizmverileripdf>. 20.17.2014.

- TUYLUOĞLU, T. (2003). Türkiye’de Turizm Eğitiminin Niteliği. (Yayınlanmamış yüksek lisans Tezi). Ankara Üniversitesi /Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- ÜNLÜÖNEN, K. ve BOYLU, Y. (2005). “Türkiye’de Yükseköğretim Düzeyinde Turizm Eğitimindeki Gelişmelerin Değerlendirilmesi”, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, Bahar, 11-32.
- ZENGİN, B. ve TÜRKSEVEN, E. (2012). “Turizm Lisans Eğitiminde Yaşanan Staj Sorunları ve Çözüm Önerileri”, Turizm Eğitimi Konferans-Workshop, 17-19 Ekim (ss. 249-269). Ankara, Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü.